

Informační materiály

Špatné zacházení se starými lidmi doma

Informace pro pracovníky státní správy, veřejného sektoru a dobrovolných organizací

Úvodem:

Tato brožurka byla vydána za účelem pomoci pracovníkům státní správy, veřejného sektoru a dobrovolných organizací orientovat se v problematice a rozpoznat známky špatného zacházení se starými lidmi (dále EAN). Je určena zejména těm, kteří přicházejí do styku se seniory žijícími doma. Zabývá se různými typy a indikátory EAN a poskytuje základní návod, co by pracovníci měli dělat, jestliže se jim zdá být podezřelé či zřejmé, že dochází ke špatnému zacházení se starým člověkem.

Co to je EAN?

Britská iniciativa "Action on Elder Abuse" definuje EAN jako "opakované či jednorázové špatné chování vůči starému člověku, ze strany toho, kterému starý člověk důvěřuje či je na něm závislý. Důsledkem tohoto chování je poškozování či výrazný dyskomfort."

Existuje pět hlavních typů EAN – špatného zacházení se starými lidmi

- Fyzické ubližování – od přímých útoků a násilí, po vynechávání léků či podávání špatné medikace až po omezování pohybu.
- Psychologické týrání – vulgární chování, křičení, zastrašování, lhaní, ignorování či ponižování.
- Finanční zneužívání – užívání majetku či peněz staré osoby bez jejího souhlasu.
- Sexuální zneužívání
- Zanedbávání – nedostatek potravy, nedostatečné topení, nedostatečný základní komfort a medikace.

Stará osoba může trpět jen jednou formou EAN či několika formami najednou.

Kdo bývá obětí

- Každá starší žena či muž se mohou stát obětí EAN, a to nezávisle na sociálním postavení či kultuře.
- Může to být stará osoba, která naopak týrá své pečovatele.
- Existují i vztahy vzájemného zneužívání a týrání.
- Někdy má syndrom EAN i rasistický podtext.

Kdo je tím, který se špatně chová a ubližuje

- Partner, dítě nebo příbuzný.
- Přítel nebo soused.
- Dobrovolný pomocník.
- Pracovníci zdravotní či sociální péče či ostatní profesionálové.

Proč se tak stává

Asi z mnoha důvodů, ale pravé příčiny se zatím nepodařilo odhalit.

Podařilo se pouze vytipovat následující rizikové faktory, které bývají nejčastěji spojovány s fyzickým a psychologickým ubližováním (mohou být přítomny samostatně či více najednou společně):

- Sociální izolace – ti, kterým je ubližováno, mají obvykle méně sociálních kontaktů než ti, kteří tímto problémem netrpí.
- Dlouhodobá anamnéza špatných vztahů osob, kterých se týká.
- Existuje zřejmě vzorec násilného chování v rodině. Osoba, která se nyní špatně chová ke starému občanovi pravděpodobně zažila špatné zacházení v dětství.
- Osoba, která se starým člověkem špatně zachází, na něm bývá závislá – ubytováním, financemi ale i emočně.
- Obvykle mívá ten, který špatně zachází se starým člověkem v anamnéze psychiatrické problémy, poruchy osobnosti či alkohol (event. drogy).

Riziko, že k situaci EAN dojde, může být ještě více zvýšeno v následujících případech:

- Jestliže má stará osoba chronickou chorobu, která může ovlivnit její intelekt, hybnost a další funkce, které mohou způsobovat problematické chování (demence, parkinsonismus atd.).
- Při výrazném postižení smyslů (zrak, sluch) a řeči, které vedou k obtížím v dorozumívání.
- Jestliže jsou poruchy chování anebo výrazné změny osobnosti. Starý člověk, který se stále opakuje, chodí a odchází, bloudí, je agresivní.
- Jestliže vyžaduje tolik péče, že je to nad reálné síly pečujícího.
- Jestliže dojde k dalším nepříznivým a neočekávaným změnám v rodině.
- Jestliže je pečující v důsledku péče nucen výrazným způsobem změnit svůj způsob života.
- Jestliže je pečující izolován a nemá další kontakty, které by mu poskytly podporu společenskou a psychickou, možnost realizace.
- Jestliže má pečující další výrazné starosti či finanční obtíže.
- Jestliže je změna rolí nepříznivě pocíťována (rodič se stane závislým na svém dítěti).
- Jestliže je pečující odkázán zcela sám na sebe a nemá možnost pomoci či podpory.

Známky možného EAN

Existují známky, které nás mohou vést k podezření, že se jedná o EAN. Žádná z těchto známek neznámá sama o sobě, že se o EAN skutečně jedná. Jen je potřeba být v těchto případech pozornější.

Obecné známky

- Obtíže při přístupu ke staré osobě.
- Není možné hovořit se starou osobou o samotě.
- Izolace seniora v jednom pokoji.
- Žádosti o pomoc u různých institucí, časté změny atd.
- Opakované návštěvy praktického lékaře či pohotovostních služeb. Zejména pak, jestliže není zřejmý zdravotní důvod těchto návštěv.
- Odmítání služeb.
- Anamnéza nevysvětlených a opakovaných pádů či drobných zranění.

Fyzické známky

- Časté odřeniny a pohmožděniny – zejména v těch místech, kde jsou nepravděpodobné a v dobře chráněných místech – vnitřní plochy stehen či paží atd.
- Stopy od prstů.
- Popáleniny – opět na nezvyklých místech.
- Stopy po poranění určitým předmětem.
- Nevysvětlené zlomeniny.
- Kožní vředy a proleženiny.
- Přehnaná nebo nedostatečná medikace (zbývající léky atd.).
- Dávají-li se starému člověku jiné nepatřičné léky.
- Nevysvětlená ztráta váhy.
- Neudržovaná hygiena, špatné či špinavé oblečení.
- Ponechání ve špinavé promočené posteli.

Psychologické známky

- Starý člověk se jeví depresivní, polekaný, ustrašený, neklidný či agresivní.
- Cítí se osamocený.
- Jsou přítomny neočekávané/nevysvětlitelné změny chování.

Finanční známky

- Nevysvětlitelné úbytky z konta.
- Nevysvětlitelný deficit prostředků přes slušný příjem.
- Mizení cenností, peněz či ostatních věcí.
- Starý člověk není schopen vysvětlit, co se děje s jeho příjmem.
- Nezaplacené účty.

Co dělat, setkáme-li se s EAN

- Jedná se o závažný fenomén a proto je třeba jednat.
- Poučit seniora o tom, že nemusí situaci trpět a že jsme schopni mu pomoci, seniora dispenzarizovat jako rizikového. Záleží na rozhodnutí seniora samotného, zda bude v této věci s naší pomocí jednat.
- V případě, že již není schopen jednat samostatně (například v důsledku demence) zahájit úřední řízení o zbavení způsobilosti k určitým úkonům a získat takového opatrovníka, který bude zastávat pacientovy zájmy.

Tento informační materiál byl vydán za laskavé podpory Ministerstva zdravotnictví ČR GEMA 2002.

PDF dokument vytvořen 10-03-2004